

Nr 94.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om rätt för Konungen att medgiva undantag från gällande bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning; given Stockholms slott den 5 mars 1943.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om rätt för Konungen att medgiva undantag från gällande bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

F ö r s l a g

till

L a g**om rätt för Konungen att medgiva undantag från gällande bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning.**

Härigenom förordnas som följer.

Konungen äger på ansökan medgiva bankaktiebolag att för viss bestämd tid, dock ej längre än till och med den 30 juni 1948, mottaga inlåning, utöver den enligt 49 § 1 mom. lagen om bankrörelse tillåtna, med högst ett belopp motsvarande summan av

dels bolagets ineliggande kassa;

dels vad för bolagets räkning inestår hos Sveriges riksbank eller riksgäldskontoret eller å postgiro;

dels marknadsvärdet, dock högst nominella värdet, å bolaget tillhöriga av svenska staten utfärdade skattkammарväxlar och obligationer;

dels ock, därest bolagets egna fonder uppgå till mera än fem miljoner kronor, vad för bolagets räkning inestår hos annat inländskt bankaktiebolag med lyftningsrätt vid anfordran eller efter en dags uppsägning.

Vid tillämpning av denna lag skola lika med inlånade medel anses ej mindre belopp, som tillförts bolaget genom diskontering av växlar, accepterade av bolaget, eller genom rediskontering eller försäljning av andra växlar, än även beloppet av de garantiförpliktelser, som bolaget iklätt sig, i den mån dessa förpliktelser icke täckas av hos bolaget insatta, till bolaget pantförskrivna medel.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1943, från och med vilken dag lagen den 20 maj 1938 (nr 180) om rätt för Konungen att medgiva undantag från gällande bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning upphör att gälla; dock att i fråga om bankaktiebolag, som erhållit medgivande varom i sistnämnda lag förmäles, den lagen alltjämt skall äga tillämpning så länge medgivandet är gällande.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 feb-
ruari 1943.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, *fråga om provisorisk lagstiftning rörande bankaktiebolags inlåningsrätt* samt anför därvid följande.

I 49 § 1 mom. lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse stadgades, enligt lagrummets ursprungliga lydelse, att bankaktiebolags inlåning icke finge överstiga fem gånger beloppet av bolagets egna fonder. Genom särskilda lagar av temporär giltighet, utfärdade under åren 1917, 1918, 1919 och 1920, sattes nämnda regel ur kraft såvitt anginge bankbolag, vars egna fonder uppgingo till minst fem miljoner kronor. Från och med den 1 januari 1921 avvecklades denna provisoriska lagstiftning, därvid med stöd av dåmera vunna erfarenheter ått 49 § 1 mom. gavs den förändrade avfattning, som ännu gäller. Enligt den lydelse, lagrummet sålunda erhållit, skiljes mellan bankaktiebolag med mindre och större fonder. För bankaktiebolag, vars egna fonder uppgå till högst fem miljoner kronor, får inlåningen allenast med det belopp, som motsvarar vad för bolagets räkning inestår hos annat inländskt bankbolag, överstiga fem gånger beloppet av bolagets egna fonder. Uppgå de egna fonderna till mera än fem miljoner kronor, må inlåning äga rum högst till belopp av tjugufem miljoner kronor ökat med nio gånger skillnaden mellan beloppet av bolagets egna fonder och fem miljoner kronor, dock att inlåningssumman icke må överstiga åtta gånger beloppet av bolagets egna fonder.

Jämväl efter ingången av år 1921 ha emellertid bestämmelserna i 49 § 1 mom. lagen om bankrörelse genom tillfällig lagstiftning modifierats, senast genom lag den 20 maj 1938 (nr 180) om rätt för Konungen att medgiva undantag från gällande bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning. Enligt denna lag bemyndigades Konungen att på ansökan medgiva bankaktiebolag att för viss bestämd tid, dock ej längre än till och med den 30 juni 1943, mottaga inlåning, utöver den enligt 49 § 1 mom. lagen om bankrörelse tillåtna, med högst ett belopp motsvarande vad för bolagets räkning inestode hos Sveriges riksbank.

Med stöd av förenämnda bemyndigande har Kungl. Maj:t i fråga om sex

bankaktiebolag medgivit, att bolagen finge för tiden till och med den 30 juni 1943 mottaga inlåning, utöver den enligt 49 § 1 mom. lagen om bankrörelse tillåtna, med högst ett belopp motsvarande vad för bolagets räkning inne-stode hos Sveriges riksbank. Medgivande som nyss sagts har lämnats Södermanlands enskilda bank, aktiebolag den 8 juli 1938, aktiebolaget skånska banken den 22 juli 1938, Wermlands enskilda bank aktiebolag den 16 september 1938, aktiebolaget svenska handelsbanken den 12 december 1941, aktiebolaget Göteborgs handelsbank den 1 april 1942 samt sparbankernas bankaktiebolag den 20 november 1942.

I skrivelse den 15 december 1942 har bank- och fondinspektionen, med överlämnande av en av svenska bankföreningen den 12 november 1942 gjord framställning i ämnet, hemställt, att för innevarande års riksdag måtte framläggas förslag till provisorisk lagstiftning om vidgad inlåningsrätt för bankaktiebolag. Vidare har bank- och fondinspektionen med skrivelse den 13 januari 1943 överlämnat en den 9 i samma månad dagtecknad skrift, däri bankföreningen i visst hänseende kompletterat sin tidigare framställning. Sedan fullmäktige i riksbanken beretts tillfälle att inkomma med utlåtande i ärendet, har sådant utlåtande avgivits den 20 januari 1943.

Beträffande behovet av ändrade lagbestämmelser rörande bankaktiebolags inlåningsrätt har *svenska bankföreningen* i sin framställning den 12 november 1942 till en början uttalat, att den svenska lagstiftningen på förevarande område vore strängare än motsvarande bestämmelser i varje annat land, vars banklagstiftning upptog stadganden om begränsning av inlåningsrätten. Vidare har bankföreningen erinrat om att övriga kreditinstitut, för vilka funnes stadganden om begränsning av rätten till inlåning — sparbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit — vore ålagda inlåningsbegränsningar, som vore vida mindre snäva än de för bankaktiebolagen föreskrivna.

Bankföreningen har vidare anfört:

Såsom bekant fortsätta bankbolagens inlåningssiffror alltjämt att stiga. Ett stort antal banker ha redan en inlåning, som överstiger den i banklagen angivna maximigränsen (således utan hänsyn till medgivande enligt 1938 års provisoriska lag). Åtskilliga andra banker ligga så nära denna gräns, att, om nuvarande tendens består, det är en fråga på endast kort tid innan gränsen överskrides. För vissa banker möter det t. o. m. svårigheter att icke överskrida den genom 1938 års lag vidgade ramen. Detta har stundom kunnat undvikas endast genom att vederbörande bank begränsat sina från såväl bankens som det allmännas synpunkter önskvärda placeringar i statliga skuldförbindelser. Den provisoriska lagen är nämligen så utformad, att bank, som använder sitt tillgodohavande i riksbanken till inköp av skattkamarväxlar eller försvarslåneobligationer, blir som påföljd härav drabbad av minskning av sin inlåningsrätt med motsvarande belopp.

Uppenbart är således, att frågan om bankernas förhållande till sin inlåningsrätt är ett problem, som är i hög grad aktuellt och som måste lösas i god tid före den 1 juli 1943, då tiden för medgivanden enligt 1938 års lag utgår.

Annan utväg för frågans lösning än ändrad lagstiftning synes icke vara för handen. De övriga vägar, som äro tänkbara, nämligen minskning av inlåningen resp. fondökning kunna icke anses framkomliga.

Vad den förstnämnda av dem angår läser det utan vidare vara klart, att det i nuvarande tid med dess särskilda krav på uppmuntran av sparandet icke bör ifrågasättas att nödga banker att för bringande av sin inlåning till överensstämmelse med föreskrifter, som äro mindre väl avvägda, systematiskt uppsäga en del av insättningarna och vägra att mottaga nya sådana.

Ej mindre klart synes vara, att fondökning ej heller är en utväg, som kan anses rimlig eller lämplig. Skulle sådan ökning ifrågasättas genom förvandling av vinstmedel till aktiekapital, må erinras, att bankernas vinster äro allmänt stadda i sjunkande och vidare att varje ökning av en banks bruttovinst skulle bliva i utomordentlig grad beskuren genom de därå belöpande dryga skatterna. Att åstadkomma fondökning genom emission av aktier på marknaden skulle å andra sidan vara särdeles orimligt i ett läge, då de av bankerna redan disponerade medlen i stor utsträckning ligga onyttjade.

I skrivelsen den 15 december 1942 har *bank- och fondinspektionen* i fråga om behovet av ändrade lagbestämmelser rörande inlåningsrätten anfört:

De av det nuvarande krisläget föranledda förhållandena ha medfört en betydande ansvällning av bankernas inlåning. Såsom bankföreningen framhållit har för många banker inlåningen överskridit den maxigräns, som anges i banklagen. I sex fall, där överskridandet visat sig vara av mera permanent natur, ha vederbörande banker sökt och erhållit Kungl. Maj:ts dispens enligt 1938 års lag. För några av de sistnämnda bankerna har inlåningsansvällningen till och med varit så betydande, att svårigheter föreligga att hålla inlåningen inom den dispensvis medgivna inlåningsgränsen.

Även om inlåningsansvällningen huvudsakligen är föranledd av nu rådande exceptionella förhållanden, torde det vara uppenbart, att ett återförande av inlåningen inom den av banklagen angivna ramen icke kan ske före utgången av den för den tillfälliga dispenslagstiftningen bestämda tillämplighetstiden. Såsom bankföreningen framhållit, kunna nämligen bankerna icke utan att åsidosätta en av sina huvuduppgifter i någon verksam omfattning avvisa inlåning. 1938 års lagstiftning förlänades en giltighetstid av fem år i avsikt att bankerna under denna tidrymd skulle kunna så förstärka sina fonder, att dispens från banklagens inlåningsbestämmelser icke vidare skulle behöva förekomma. En icke alldeles oväsentlig fondförstärkning har också skett sedan år 1938. En mera betydande avsättning av vinstmedel har emellertid försvårats av den alltmera skärpta beskattningen. I synnerhet den år 1940 införda krigskonjunkturbeskattningen har i detta avseende verkat prohibitiv. Då så gott som alla banker för närvarande ha ett betydande inlåningsöverskott, som endast med svårighet kan göras räntebärande, synes det icke lämpligt, att bankerna tvingas att genom nyemissioner ytterligare utöka sina fonder.

På grund av vad sålunda anförts har inspektionen kommit till den uppfattningen, att den enda väg, som återstode, vore ändrad lagstiftning.

Fullmäktige i riksbanken ha i sitt utlåtande förklarat, att fullmäktige, i likhet med bankföreningen samt bank- och fondinspektionen, ansåge det nödvändigt, att Kungl. Maj:t även efter den 30 juni 1943 ägde medgiva viss ökning av inlåningsrätten utöver den i banklagen stadgade.

Beträffande frågan om den tilltänkta lagstiftningens allmänna utformning har *bankföreningen* i sin skrivelse den 12 november 1942 anfört:

Att en såsom definitiv avsedd revision av bestämmelserna i 49 § banklagen om banks inlåningsrätt skall kunna vidtagas så snabbt, att den kan träda i tillämpning den 1 juli 1943 läser icke vara att förvänta, särskilt då det därjämte tages hänsyn till att en sådan revision svårligen kan åvägbringas utan i samband med ändringar även i andra delar av lagen. Den lagstiftning, som nu behövs, bör för den skull vara provisorisk och till sin giltighet tidsbegränsad. Detta synes så mycket mera motiverat som den nuvarande ansvällningen av inlåningen uppenbart är en av de utomordentliga tidsförhållandena beroende företeelse, vilken är av tillfällig natur. Av synnerlig betydelse är emellertid, att giltighetstiden för den provisoriska lagstiftningen blir så pass rundligt tilltagen, att man kan räkna med att den definitiva revisionen skall därunder bliva genomförd ävensom att bankerna erhålla möjlighet att bedöma förutsättningarna för sin inlånings- och utlåningspolitik på längre sikt oberoende av tillfälliga fluktuationer i inlåningen. Självfallet är detta av vikt ej minst med tanke på bankernas medverkan i den statliga finansieringspolitiken. Det förordas vidare, att lagstiftningen så ordnas, att ikraftträdandet av de provisoriska bestämmelserna, helt eller delvis, göres beroende av Kungl. Maj:ts medgivande efter prövning av varje särskilt fall.

Bank- och fondinspektionen har uttalat, att även om behov kunde anses föreligga för en fullständig omreglering av stadgandet om bankaktiebolagens inlåningsrätt, en ändring av lagen om bankrörelse i sådant syfte lämpligen borde uppskjutas till den genomgående omarbetning av nämnda lag, som bleve nödvändig efter genomförandet av ny allmän aktiebolagslagstiftning, och att inspektionen därför förordade, att en ny provisorisk lagstiftning i ämnet utarbetades.

Fullmäktige i riksbanken ha jämväl anslutit sig till förslaget om en provisorisk lagstiftning i ämnet.

Jag torde härefter få närmare behandla frågan, i vilka hänseenden uppmjukning av banklagens inlåningsregler bör ifrågakomma.

Bankföreningen har i sin skrivelse den 12 november 1942 föreslagit sådan utformning av den tilltänkta provisoriska lagstiftningen att Kungl. Maj:t skulle äga rätt att *dels* medgiva att vissa slag av inlånade medel icke skulle medräknas vid fastställandet av förhållandet mellan inlåningssumman och fonderna, *dels* befria de större bankerna från skyldigheten att hålla inlåningen inom ett belopp, motsvarande åtta gånger beloppet av de egna fonderna, *dels ock* medgiva, att medel, som tillförts bank mot förlagsbevis, icke skulle betraktas såsom inlånade medel utan i stället jämföras med de egna fonderna.

Bank- och fondinspektionen har i fråga om den allmänna innebörden av bankföreningens förslag anfört, att förslaget innebure en mycket betydande, låt vara tillfällig, utvidgning av den i banklagen medgivna inlåningsrätten.

Enligt inspektionens förmenande borde man emellertid, särskilt med hänsyn till den föreslagna lagstiftningens provisoriska karaktär, icke utvidga denna rätt mera än de nu rådande mer eller mindre exceptionella förhållandena kunde anses föranleda eller under en överskådlig tid kunde beräknas påkalla. Inspektionen hade därför icke i allo kunnat godtaga det av bankföreningen framlagda förslaget.

Vad angår förslagets detaljer och därvid till en början förslaget att vissa inlånade medel icke skulle medräknas vid fastställandet av förhållandet mellan inlåningssumman och fonderna, har *bankföreningen* i sin skrivelse den 12 november 1942 anfört:

Den provisoriska lagstiftningen synes i första hand böra innehålla befogenhet för Kungl. Maj:t att medgiva ökning av den enligt banklagen föreliggande inlåningsrätten med såväl ineliggande kassa samt hos riksbanken och å postgiro innestående medel som ock medel, vilka å vista eller på mycket kort uppsägningstid innestå hos annat svenskt bankbolag. Vidkommande sistnämnda medel må framhållas, att den vanliga form för kassadispositioner, som utgöres av dagslån mellan bankerna inbördes, åstadkommer fordringar, som äro fullt jämförbara med de rena kassamedlen.

Inlåningsrätten bör vidare kunna ökas med belopp, som motsvarar placeringar i vissa andra särskilt likvida tillgångar, framför allt skattkammарväxlar och andra statliga skuldförbindelser. Risk för insättarna åstadkommes icke genom ett sådant medgivande och ur det allmännas synpunkt är det i hög grad önskvärt för att icke säga nödvändigt, att de statliga skuldförbindelserna tillerkännas en dylik ställning. För närvarande föranleder ju varje omplacering av medel från tillgodohavande hos riksbanken till skattkammарväxlar eller statsobligationer, att bankens inlåningsrätt blir minskad med lika mycket som det överflyttade beloppet. Självfallet är en dylik konsekvens ägnad att verka återhållande på benägenheten att göra placeringar i statslån hos banker, som röra sig med en obetydlig inlåningsmarginal, och i vissa fall kan den verka direkt hindrande.

Bank- och fondinspektionen har i sin skrivelse den 15 december 1942 gjort följande uttalande:

Inspektionen ansluter sig till bankföreningens mening, att såsom underlag för inlåningsrättens beräkning bör kunna betraktas ineliggande kontanta medel, hos riksbanken och å postgiro innestående medel samt, för de större bankerna, medel, som innestå hos andra inhemska banker, i det sistnämnda fallet dock allenast om medlen innestå å vista eller på en dags uppsägning. Vidare bör såsom underlag kunna beräknas av svenska staten utfärdade skattkammарväxlar och obligationer till belopp motsvarande deras marknadsvärde, dock högst nominella värdet. Utöver den i banklagen stadgade inlåningsrätten bör inlåning kunna medgivas till fulla värdet resp. marknadsvärdet av de ifrågavarande slagen av tillgångar.

I sin skrivelse den 9 januari 1943 har *bankföreningen* framhållit, att frågan om ett fullständigt utnyttjande av den nya form för statsupplåning medelst s. k. rikskonton, som riksgäldskontoret beslutat igångsätta, i viss mån sammanhängde med frågan angående möjlighet till utvidgning av den bankaktiebolagen enligt banklagen tillkommande inlåningsrätten. Bankföreningen har härom vidare anfört:

I ett av särskilda delegerade till riksgäldskontoret den 18 september 1942 avgivet utlåtande rörande inrättande av särskilda sparkonton för statsupplåningen, s. k. rikskonton, har framhållits, att det vore önskvärt, att den nya sparformen upptoges av samliga bankinrättningar i riket, i första hand sparbankerna, postsparbanken och affärsbankerna. Det förutsattes därvid, att de olika instituten vid inlåningen på rikskonton i eget namn skulle utfärda motböcker till allmänheten. De å rikskonton insatta medlen skulle i sin tur utlånas till staten genom att enligt vissa avtalsbestämmelser redovisas till riksgäldskontoret. Ersättningen till bankinrättningarna för bestyret med rikskontona skulle utgå i form av provision, som skulle beräknas i förhållande till den genomsnittliga insättarbehållningen å de utfärdade rikskontoböckerna.

Bankföreningen har i yttrande i ärendet till riksgäldskontoret framställt vissa erinringar mot den föreslagna nya upplåningsformen. Sålunda har framhållits, bland annat, att förmågan att inom den av lagen anvisade limiten mottaga ytterligare inlåning i form av insättningar å rikskonton för många av affärsbankerna vore ytterligt begränsad, i vissa fall obefintlig. Bankföreningen har emellertid, under åberopande av den intresserade verksamhet som affärsbankerna ådagalagt för befordrande av den fortgående statliga upplåningen, förklarat sig icke komma att underlåta att hos bankföreningens medlemmar förorda även upptagande av inlåning på rikskonto, för den händelse ett förslag till sådant kunde åstadkommas, som av riksgäldskontoret funnes vara acceptabelt.

Inspektionen har i yttrande i rikskontofrågan förklarat sig dela den av de delegerade uttalade meningen, att därest anordningen med rikskonton komme till användning, såväl affärsbankerna som sparbankerna och postsparbanken borde anlitas för ändamålet. Frånsett vissa detaljerinringar har inspektionen icke heller i övrigt ansett sig böra framställa någon erinran mot förslaget.

Riksgäldskontoret har sedermera i skrivelse till bankföreningen den 21 december 1942 — med förmålan att fullmäktige i riksgäldskontoret numera i princip biträtt förslaget om införande av den nya låneformen medelst rikskonton — anhållit om uppgift å vilka banker som kunde vara villiga att medverka vid genomförandet av denna låneform.

Vid dryftande av sistberörda spörsmål med representanter för vissa banker har den uppfattningen kommit till uttryck, att benägenheten att införa upplåning medelst sparkonton i viss mån måste bli beroende av huruvida bankerna genom en sådan upplåning kunde komma att lida intrång i den inlåningsrätt som eljest tillkomme dem. I den mån så vore fallet, måste nämligen tvekan uppstå om möjligheten att utan åsidosättande av andra vitala intressen införa den nya upplåningsformen. Med anledning härav har bankföreningen upptagit nämnda spörsmål till behandling och därvid stannat vid den uppfattningen, att då det här är fråga om en upplåning, som helt och hållet sker för statens räkning, det synes vara rimligt och riktigt att upplåningen i fråga får äga rum utom den ram för inlåningsrätten, som lagstiftningen eljest anvisar. Bankföreningen anser sig så mycket mera böra göra denna uppfattning gällande, som det jämväl är av vikt, att vid genomförandet av denna form av statsupplåning samtliga bankinrättningar kunna anlitas för ändamålet.

För ernående av det nämnda syftet synas olika utvägar vara tänkbara. Enklast vore måhända, att det utvidgade underlag för beräkning av affärsbankernas inlåningsrätt, som det enligt inspektionens framställning den 15 december 1942 skulle tillkomma Kungl. Maj:t att medgiva, finge omfatta förutom i skattkamarväxlar placerade belopp jämväl övriga till-

godohavanden hos riksgäldskontoret. Med hänsyn till att inlåningen å rikskonton helt skall äga rum för statens räkning synes det emellertid vara principiellt riktigare, att denna inlåning finge äga rum vid sidan av den i banklagen stadgade inlåningsbegränsningen utan villkor av särskild dispens från Kungl. Maj:ts sida. Bankföreningen vill dock för sin del uttala, att ur synpunkten av att säkra affärsbankernas deltagande i rikskontoupplåningen bägge utvägarna äro acceptabla.

Under åberopande av vad sålunda anförts har bankföreningen hemställt om åtgärder i syfte att inlåning å rikskonton skulle kunna äga rum vid sidan av de i lagen om bankrörelse stadgade begränsningarna för inlåningsrätten.

Bank- och fondinspektionen har i sin skrivelse den 13 januari 1943 i fråga om inlåning å rikskonton anfört i huvudsak följande:

Med inlåning å rikskonton har betecknats en på viss tid, förslagsvis sex år, och på vissa särskilda villkor bunden inlåning, där de inlånade medlen skulle av vederbörande bank ställas till riksgäldskontorets förfogande enligt vissa avtalsbestämmelser.

Inspektionen finner bankföreningens framställning den 9 januari 1943 värd allt beaktande. Inspektionen har redan i annat sammanhang givit uttryck åt den meningen, att därest anordningen med rikskonton kommer till användning — något som numera synes komma att bliva fallet — även affärsbankerna böra anlitas för ändamålet. Enär det här givetvis är fråga om en inlåning i banklagens tekniska mening och då densamma skulle komma att ske under för inlåning allmänt vedertagna former, finner inspektionen, ehuru inlåningen reellt skulle äga rum icke för bankens egen utan för statens räkning, det formellt mindre tilltalande, att, såsom bankföreningen ifrågasatt, densamma skulle få äga rum vid sidan av den i banklagen stadgade inlåningsbegränsningen. Däremot har inspektionen icke ansett sig ha anledning till erinran emot bankföreningens ävenledes framförda förslag, enligt vilket i den provisoriska lagstiftning, som ifrågasatts, befogenhet skulle tilläggas Kungl. Maj:t att medgiva bankaktiebolag rätt att, utöver den i banklagen tillåtna, mottaga inlåning jämväl med belopp motsvarande vad för bankens räkning inestode hos riksgäldskontoret. Denna lagstiftningsväg synes även såtillvida vara mera tilltalande, som förevarande inlåningsform torde kunna beräknas bliva av mera tillfällig varaktighet. Det kan tilläggas, att, såvitt inspektionen har sig bekant, bankerna icke hittills plägat ha medel inestående hos riksgäldskontoret, utan bankernas utlåning till riksgäldskontoret torde endast ha skett mot obligationer eller skattkamarväxlar.

Fullmäktige i riksbanken ha i sitt utlåtande förklarat, att de i huvudsak anslöte sig till bank- och fondinspektionens förslag. Av likviditetshänsyn skulle visserligen kunna ifrågasättas en begränsning av löptiden för statsobligationer, vilka skulle godkännas såsom underlag för den föreslagna ökade inlåningsrätten, men då det med en dylik bestämmelse åsyftade resultatet i vad anginge sammansättningen av bankaktiebolagens obligationsinnehav ändock torde vara möjligt att uppnå, kunde fullmäktige även i denna del biträda inspektionens förslag. Med statsobligationer och skattkamarväxlar borde enligt fullmäktiges mening jämföras belopp, som för bankaktiebolags räkning kunde inestå hos riksgäldskontoret, medan inlåning å rikskonto borde få mottagas utom den ram för inlåningsrätten som lagstiftningen eljest anvisade. För denna senare inlåning hos riksgäldskontoret insatt belopp

finge härvid givetvis icke medräknas vid bestämmandet av inlåningsrättens storlek.

Beträffande den föreslagna befogenheten för Kungl. Maj:t att befria bankaktiebolag, vars egna fonder uppgå till mera än fem miljoner kronor, från skyldighet att hålla inlåningen inom ett belopp, motsvarande åtta gånger beloppet av de egna fonderna, har *bankföreningen* anfört, att Kungl. Maj:t enligt en provisorisk lag av år 1934 ägt sådan befogenhet och att ett stadgande härom vore påkallat av den snabba stegring, som bankaktiebolagens inlåning undergått de senaste åren, samt av sannolikheten för en fortgående ökning av penningmarknadens likviditet, därest kriget icke snart upphörde.

Bank- och fondinspektionen har icke ansett det påkallat att — utöver de förut omförmälda förslagen till utvidgningar av inlåningsrätten — ytterligare utvidga inlåningsrätten för de större bankaktiebolagen genom att eftergiva banklagens föreskrift att inlåningen icke finge överstiga åtta gånger de egna fondernas belopp. *Fullmäktige i riksbanken* ha anslutit sig till detta uttalande.

Till motivering av sitt förslag om införande av rätt för Kungl. Maj:t att medgiva, att medel, som tillförts bank mot förlagsbevis, icke skulle betraktas såsom inlånade medel, har *bankföreningen* anfört:

Uppenbarligen äro från här behandlade synpunkter förlagsbevis i intet avseende skilda från preferensaktier, som gjorts inlösningsbara efter förloppet av viss tid. Och så länge ett förlagslån är bundet på en förhållandevis lång tid, giver det åt insättarna praktiskt taget samma skydd som åstadkommes även genom fonder av annat slag än nyssnämnda aktier. I betraktande av att detta skydd givetvis minskar i värde efter hand som tiden för lånets inlösen kommer närmare, låter det emellertid tänka sig, att Kungl. Maj:ts medgivande förbindes med angivande av viss tid, efter vars förlopp förlagskapitalet skall upphöra att vara likställt med fond.

Bank- och fondinspektionen har uttalat, att inspektionen icke kunde förorda, att förlagslån i nu förevarande hänseende bleve jämställt med egen fond. Inspektionen har vidare anfört:

Bankföreningen har redan en gång tidigare framkommit med förslag om återupptagande av den regel i ämnet, som på sin tid gavs i lag den 17 maj 1923 (nr 114) angående likställande i särskilt avseende av visst upplånat kapital med bankbolags egna fonder. I utlåtande den 15 januari 1934 över bankföreningens framställning i berörda syfte ställde sig inspektionen avvisande mot förslaget. I stället anvisade inspektionen den åtgärden, att bankerna skulle beredas möjlighet att vid beräkningen av inlåningsmaximum avräkna kapital, som upplånats mot förlagsbevis. Inspektionen framhöll därvid, att dylikt kapital, som i förmånsrättsavseende ställts efter annan inlåning, i själva verket utgjorde ett skydd för inlåningen, och det ville förefalla, som om detta förhållande, varigenom berörda kapital komme i en särskild gentemot inlåningen i övrigt, skulle motivera att detsamma icke behövde medräknas i det belopp, för vilket viss täckning skulle finnas i banks fonder. Inspektionen intager alltså samma principiellt avvisande hållning mot det av bankföreningen framförda förslaget i denna del. Utöver vad in-

spektionen tidigare anfört i ämnet kan framhållas, att under det att maximi-beloppet av banks grundfond är bestämt i vederbörande banks bolagsordning och fondbildning i övrigt utgör ett fastare bindande av medel, som utgjort bankens egna vinstmedel i rörelsen, förlagsupplåningen skulle kunna ske utan av banklagen uppdragna gränser, samt att det icke kan vara lämpligt att grunda inlåningsrätten på ett så fritt beräkneligt underlag. Möjligen skulle man kunna tänka sig, att, därest i något fall särskilda skäl därtill förelåge, det kunde medgivas, att, såsom inspektionen tidigare föreslagit, den del av banks inlåning, som utgöres av lån mot förlagsbevis, finge vid inlåningens beräkning avräknas. Det kan emellertid tilläggas, att för närvarande allenast två banker redovisa upptaget förlagslån och att något sådant medgivande för dessa bankers del enligt de av inspektionen förordade reglerna för inlåningsrättens beräkning icke synes erforderligt.

Fullmäktige i riksbanken ha instämt i bank- och fondinspektionens uttalande.

Såsom ytterligare villkor för medgivande av utvidgning av inlåningsrätten har *bank- och fondinspektionen* ansett böra uppställas, att inlåningsrätten skulle täcka icke blott inlåningen i banklagens allmänna mening — eventuellt i förekommande fall med avräkning av förlagslån — utan även egna accepter och rediskonterade eller försålda växlar, vilka numera av bankerna redovisades såsom särskilda skuldposter, samt de garantiförbindelser, som bank iklätt sig. I det senare fallet borde dock undantagas sådana garantiförbindelser, som motsvarades av medel, vilka insatts i banken och pantförskrivits för garantiens erhållande.

Fullmäktige i riksbanken ha anslutit sig till bank- och fondinspektionens uttalande.

Till belysande av verkningarna av de föreslagna bestämmelserna har *bank- och fondinspektionen* ingivit en uppställning över bankaktiebolagens inlåningsrätt m. m., avseende förhållandena den 30 november 1942, ävensom en förteckning utvisande storleken av bankaktiebolagens egna fonder per den 31 december 1942, vilka handlingar torde få såsom *Bihang* fogas vid statsrådsprotokollet för innevarande dag. I anslutning till de i berörda handlingar intagna uppgifterna har inspektionen anfört:

Uppställningen utvisar, att de regler för inlåningsrätt, som av inspektionen förordats — härvid har bortsetts från den av inspektionen ifrågasatta behandlingen i förevarande hänseende av förlagslån — för samtliga banker lämna en i vissa fall till och med mycket avsevärd marginal för outnyttjad inlåningsrätt. I något fall är marginalen knapp, men då torde möjlighet förefinnas för vederbörande bank att vid kommande bokslut företaga en fondering av vinstmedel, varigenom marginalen kan vidgas. Därest av bankerna nyinlånade medel placeras i tillgångar, som tidigare nämnts, rubbas icke marginalen och bankerna behöva sålunda icke avvisa ny inlåning. Skulle däremot en inflationsartad efterfrågan på ny kreditgivning framträda, kan densamma icke tillfredsställas i vidare mån än förefintlig marginal mellan in- och utlåning ger utrymme därtill. Då möjligheten att komma i åtnjutande av den utvidgade inlåningsrätten bör, såsom även bankföreningen tänkt sig, göras beroende av Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall, kan Kungl.

Maj:t sålunda genom uppställande av restriktiva villkor vid medgivande av dispens stoppa eventuellt framträdande tendenser till en osund kreditutvidgning.

Beträffande tiden för ikraftträdandet av den föreslagna nya lagstiftningen har *bank- och fondinspektionen* anfört:

Enär anordningen med rikskonton kan förväntas komma till användning redan före den 1 juli 1943, synes den nya provisoriska lagstiftningen, såvitt den berör sagda inlåningsform, böra träda i tillämpning snarast möjligt. Lämpligast synes vara, att lagstiftningen jämväl i övrigt samtidigt träder i kraft. De tillstånd till vidgad inlåningsrätt, som av Kungl. Maj:t lämnats sex banker och som fortfarande bestå, gälla emellertid utan begränsning till och med den 30 juni 1943. Enligt vad inspektionen under hand inhämtat, äro ifrågavarande sex banker benägna att, därest den nya lagstiftningen träder i kraft före sistnämnda dag, från och med tidpunkten för ikraftträdandet avstå från den enligt nuvarande lag dispensvis medgivna vidgade inlåningsrätten för att i stället göra framställning hos Kungl. Maj:t om ny dispens jämlikt den nya lagstiftningen att gälla i och med dennas ikraftträdande. Med ett sådant förfarande synes hinder icke böra möta, att den nya lagstiftningen i dess helhet förklaras träda i tillämpning dagen efter den, då densamma enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling. Den nuvarande provisoriska lagen bör i så fall samtidigt träda ur kraft.

Beträffande giltighetstiden för den provisoriska lagstiftningen har *bank- och fondinspektionen* anfört, att lagstiftningen icke borde givas tillämplighet för längre tid än till dess ny banklagstiftning trädde i kraft och i varje fall icke längre än till och med den 30 juni 1948.

Fullmäktige i riksbanken ha anslutit sig till bank- och fondinspektionens förslag såväl beträffande lagstiftningens ikraftträdande som i fråga om dess giltighetstid.

*Departements-
chefen.*

Vid tillkomsten av 1938 års lag i ämnet förutsattes, att bankbolagen under lagens giltighetstid skulle kunna så förstärka sina fonder, att dispens från banklagens bestämmelser icke vidare skulle behöva förekomma. Enligt vad bank- och fondinspektionen meddelat, ha vissa fondförstärkningar även ägt rum under nämnda tid. Emellertid ha hos en del bankbolag fondförstärkningarna icke kunnat genomföras i sådan omfattning, att den i banklagen stadgade relationen mellan inlåningssumman och de egna fonderna uppnåtts. Härvid bör särskilt beaktas, att fondförstärkningarna på grund av det skärpta skattetrycket blivit mindre än vad som kunnat förutses, medan å andra sidan inlåningen starkt ökat till följd av rådande exceptionella förhållanden. I det läge som sålunda inträtt — och då utvägen att genom nyemission av aktier öka fonderna endast i begränsad omfattning lär vara framkomlig — torde det vara nödvändigt att genom fortsatt provisorisk lagstiftning öka inlåningsrätten utöver den enligt banklagen medgivna. Denna provisoriska lagstiftning torde böra i princip gestaltas efter mönster av 1938 års lag eller såsom en befogenhet för Kungl. Maj:t att efter särskild prövning medgiva bankbolag, som finnes vara i behov därav, rätt till ökad inlåning.

Enligt det av bank- och fondinspektionen framlagda förslaget skulle Kungl. Maj:t äga medgiva bankbolag att mottaga inlåning, utöver den enligt banklagen medgivna, med högst ett belopp motsvarande summan av *dels* bolagets ineliggande kassa, *dels* vad för bolagets räkning inestår hos Sveriges riksbank eller riksgäldskontoret eller å postgiro, *dels* marknadsvärdet, dock högst nominella värdet, å bolaget tillhöriga av svenska staten utfärdade skattkammarväxlar och obligationer, *dels* ock, därest bolagets egna fonder uppgå till mera än fem miljoner kronor, vad för bolagets räkning inestår hos annat inländskt bankbolag med lyftningsrätt vid anfordran eller efter en dags uppsägning. Bank- och fondinspektionens förslag har biträtts av fullmäktige i riksbanken utom i vad angår medel, som inlånas å så kallade rikskonton, d. v. s. medel som äro bundna för viss längre tid och som av bankbolaget ställas till riksgäldskontorets förfogande. Fullmäktige ha i fråga om dylika medel ansett, att de borde få mottagas utom den ram för inlåningsrätten, som lagstiftningen eljest anvisade. För egen del kan jag helt ansluta mig till bank- och fondinspektionens förslag. Visserligen medföra de särskilda reglerna för placeringen av å rikskonton inlånade medel, att ett inbegripande av dessa medel under inlåningsbegränsningen saknar betydelse, vartill kommer att inlåningen å dessa konton även i övrigt framstår som en särpräglad rörelsegren. Å andra sidan är dock inlåningen å rikskonton ovedersägligen att anse såsom en inlåning i teknisk mening, varför det, såsom bank- och fondinspektionen uttalat, formellt vore mindre tilltalande om sådan inlåning finge ske vid sidan av den eljest stadgade inlåningsbegränsningen; även torde böra framhållas, att ett bifall till inspektionens förslag i denna del icke skulle medföra några praktiska olägenheter.

Vid tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna om utvidgning av inlåningsrätten böra, på sätt bank- och fondinspektionen föreslagit, lika med inlånade medel anses ej mindre belopp, som tillförts bankbolaget genom diskontering av växlar, accepterade av bolaget, eller genom rediskontering eller försäljning av andra växlar, än även beloppet av de garantiförpliktelser, som bolaget iklätt sig, i den mån dessa förpliktelser icke täckas av hos bolaget insatta, till bolaget pantförskrivna medel.

Bankföreningens förslag om rätt för Kungl. Maj:t att *dels* lämna dispens från den i banklagen för de större bankbolagen stadgade skyldigheten att hålla inlåningen inom ett belopp motsvarande åtta gånger beloppet av de egna fonderna, *dels* ock medgiva att kapital, som bankbolag upplånat mot förlagsbevis, skall vid beräkning av inlåningsmaximum anses likställt med bolagets egna fonder har avstyrkts av bank- och fondinspektionen. Fullmäktige i riksbanken ha i denna del anslutit sig till inspektionens mening. Vid sådant förhållande och då en betydande utvidgning av inlåningsrätten möjliggöres redan genom de av mig i det föregående tillstyrkta dispensreglerna, anser jag mig icke kunna förorda bankföreningens ifrågavarande förslag.

Med hänsyn till vad bank- och fondinspektionen anfört rörande den planerade inlåningen å rikskonton torde den nya lagstiftningen böra träda i till-

lämpning snarast möjligt. Jag tillstyrker därför, att lagen träder i kraft den 1 april 1943, från och med vilken dag 1938 års lag bör upphöra att gälla. Då den för vissa bankbolag enligt 1938 års lag medgivna ökningen av inlåningsrätten avser tiden till och med juni månad 1943, torde en särskild övergångsbestämmelse vara erforderlig.

De föreslagna provisoriska lagbestämmelserna synas böra erhålla en relativt lång giltighetstid med hänsyn till att bankbolagen böra beredas möjlighet att bedöma förutsättningarna för sin in- och utlåningspolitik på längre sikt. Jag tillstyrker därför en giltighetstid av fem år.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över ett inom finansdepartementet upprättat förslag till *lag om rätt för Konungen att medgiva undantag från gällande bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning*, av den lydelse bilaga¹ vid detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Mats Lemne.

¹ Denna bilaga, vilken, fränsett en redaktionell jämkning av övergångsbestämmelsen, är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Tablå över bankaktiebolagens inlåningsrätt och inlåning enligt av bank- och fondinspektionen föreslagna grunder.

Uppgifterna (i 1,000-tal kronor) hänföra sig till den 30 november 1942.

B a n k	Inlåningsrätt enl. 49 § 1 mom. banklagen	Kontanta och hos riksbanken innestående medel	För större banker ¹ inestående hos andra inhemska banker å vista eller å en dags uppsägning (incl. å postgiro)	Skattkammarväxlar	Statsobligationer (marknadsvärde, dock högst nominella värdet)	Summa föreslagen inlåningsrätt (1—5)	Inlåning	Egna acceptor samt rediskonterade eller försålda växlar	Garantiförbindelser	Summa inlåning m. m. (7—9)	Outnyttjad inlåningsrätt (6 ·/· 10)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Wermlands enskilda bank ab.	164,400	4,958	924	4,500	27,011	201,793	175,319	—	3,915	179,234	22,559
Östergötlands enskilda bank ab. ...	149,425	2,866	2,011	3,000	25,914	183,216	127,675	—	3,058	130,733	52,483
AB. Smålands bank	106,562	1,769	2,410	4,700	14,759	130,200	86,213	—	3,910	90,123	40,077
AB. Göteborgs bank	469,000	14,466	258	—	86,036	569,760	456,619	10	28,577	485,206	84,554
Stockholms enskilda bank ab.	800,000	93,432	9,421	146,300	103,525	1,152,678	463,625	—	77,693	541,318	611,360
Skandinaviska banken AB.	1,296,000	84,134	13,110	184,944	236,327	1,814,515	1,274,192	21	101,700	1,375,913	438,602
Sundsvalls enskilda bank ab.	260,000	2,195	649	7,200	26,128	296,172	148,603	—	3,126	151,729	144,443
AB. Vänersborgsbanken	89,786	1,304	382	2,200	7,914	101,586	90,459	—	319	90,778	10,808
Skaraborgs enskilda bank ab.	110,500	1,765	45	—	21,172	133,482	109,180	—	381	109,561	23,921
Uplands enskilda bank ab.	147,400	5,293	145	7,300	14,323	174,461	123,504	—	3,377	126,881	47,580
Södermanlands enskilda bank, ab. .	115,765	2,732	546	3,300	19,719	142,062	118,720	—	946	119,666	22,396
Stockholms intecknings garanti ab.	121,430	1,101	72	2,000	18,357	142,960	45,720	—	1,091	46,811	96,149
AB. Svenska handelsbanken.	1,280,000	38,575	10,645	136,100	217,434	1,682,754	1,443,700	—	50,893	1,494,593	188,161
AB. Göteborgs folkbank.	22,587	312	—	—	1,107	24,006	11,563	—	10	11,573	12,433
AB. Jämtlands folkbank	19,046	154	—	500	3,098	22,798	18,004	—	117	18,121	4,677
AB. Skånska banken	188,000	5,888	486	7,300	29,716	231,390	196,533	—	3,453	199,986	31,404
AB. Göteborgs handelsbank	200,000	6,069	416	—	32,475	238,960	207,217	—	5,342	212,559	26,401
AB. Luleå folkbank	10,835	21	—	—	20	10,876	5,653	—	36	5,689	5,187
AB. Hjo bank	3,179	24	—	—	303	3,506	3,211	118	—	3,329	177
AB. Gotlands bank	28,870	469	113	—	700	30,152	28,360	—	1,519	29,879	273
AB. Sundsvalls kreditbank	13,148	83	—	—	1,541	14,772	8,636	—	282	8,918	5,854
AB. Jordbrukarbanken	236,800	4,879	389	—	32,401	274,469	229,437	—	3,037	232,474	41,995
AB. Bohusbanken	13,087	43	—	—	618	13,748	7,761	—	59	7,820	5,928
AB. Diskontobanken	7,850	117	—	—	158	8,125	4,429	—	54	4,483	3,642
Sparbankernas Bankaktiebolag.	52,000	294	77	1,400	44,701	98,472	51,827	—	—	51,827	46,645
	5,905,670	272,943	42,099	510,744	965,457	7,696,913	5,436,160	149	292,895	5,729,204	1,967,700

¹ Egna fonder överstigande fem miljoner kronor.

Uppgift å bankaktiebolagens egna fonder den 31 december 1942.

Wermlands enskilda bank ab.	20,550,000	Stockholms intecknings ga- ranti ab.	35,000,000
Östergötlands enskilda bank ab.	18,825,000	AB. Svenska handelsban- ken	160,000,000
AB. Smålands bank	14,062,500	AB. Göteborgs folkbank..	4,455,000
AB. Göteborgs bank	58,625,000	AB. Jämtlands folkbank..	3,760,000
Stockholms enskilda bank ab.	100,000,000	AB. Skånska banken.....	23,500,000
Skandinaviska banken AB.	162,000,000	AB. Göteborgs handelsbank	25,000,000
Sundsvalls enskilda bank ab.	32,500,000	AB. Luleå folkbank	1,515,000
AB. Vänersborgsbanken ..	12,198,500	AB. Hjo bank	570,000
Skaraborgs enskilda bank ab.	14,500,000	AB. Gotlands bank	5,430,000
Uplands enskilda bank ab.	18,600,000	AB. Sundsvalls kreditbank	2,450,000
Södermanlands enskilda bank, ab.	15,085,000	AB. Jordbrukarbanken...	29,600,000
		AB. Bohusbanken	2,475,000
		AB. Diskontobanken.....	1,550,000
		Sparbankernas Bankaktie- bolag.....	8,000,000

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 25 februari 1943.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden ALSÉN,
LIND,
regeringsrådet EKLUND,
justitierådet ERICSSON.

Enligt lagrådet den 23 februari 1943 tillhandakommet utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 19 februari 1943, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om rätt för Konungen att medgiva undantag från gällande bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn Henning Nilsson.

Lagrådet fann förslaget icke föranleda annat uttalande än att uttrycket i sista stycket »hos bolaget insatta, till bolaget pantförskrivna medel» visserligen vore mindre egentligt men att, då enligt vad upplysts förpantningen regelmässigt efter orden avsåge »insatta medel» och någon osäkerhet i tillämpningen icke torde befaras, uttrycket syntes i förevarande sammanhang kunna godtagas.

Ur protokollet:
G. Lindencrona.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars
1943.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS,
MÖLLEF, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER,
GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet lagrådets den 25 februari 1943 avgivna utlåtande över det den 19 februari 1943 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om rätt för Konungen att medgiva undantag från gällande bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning.*

Efter det föredraganden redogjort för lagrådets utlåtande över det remitterade förslaget, hemställer föredraganden, att nämnda förslag måtte — efter en redaktionell jämkning av övergångsbestämmelsen — jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställer förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ivar Löfqvist.